

Ukradena demokracija

Večer v domačem naslanjaču, z računalnikom v naročju, po naporni službi. Čaka me najbolj seksapilni večerni randi, zmenek z destilirano močjo, poigravanje z demokracijo, ki mi jo je velikodušno podarila tehnologija. Oblast imam pod svojimi prsti, vztrajno božajo miško. Klik, hočem nižje davke. Klik, predsednica sveta bo muslimanka. Klikklik, ne bomo investirali v razvoj orožja. Po pravadnem vzgledu starih Grkov pustim, da me srčika demokracije vsrka vase. Končno spet odločam o tem, kak bo moj, vaš, njihov svet. Ja, to hočem.

Samo zaradi množičnosti uporabe Interneta je sanjarjenje o tem, da lahko vsak neposredno odloča o vsem, postalo že skoraj resničnost. Zakaj torej samo strokovnjake za informacijsko varnost tako boli glava, ko ostali z navdušenjem razmišljajo o pridobitvah i-volitev? Odgovor je preprost: iz nezapletenega, dobro preizkušenega sistema, ki si ga lahko predstavlja in učinkovito nadzoruje skoraj vsak laik, je nastal izredno kompleksen model, sestavljen iz neobvladljivega števila sestavnih enot, ki je vsaka zase preprosta tarča napada. Tehnologije so zapletene in uporabniki jih ne razumejo. Kompleksnost internetnega sveta je tista, ki sprevača na glavo osnovne koncepte volitev. Če je bilo manipuliranje z volilnimi napravami pred leti na Floridi še kar podvig, bo podobna akcija na i-volitvah mačji kašelj.

Najbolj nevarno se pri i-volivah spremeni volilno telo. Danes je volilec bitje človeške vrste, z razumom, znanjem branja in pisanja ter s sposobnostjo, da se na usoden dan volitev sam sorazmerno priseben prikaže na volišču in približno jasno izrazi svojo voljo. Internetni volilec je po drugi strani le skupek ničel in enic, spakiranih v nekaj, kar smo dobrohotno poimenovali digitalno potrdilo, sploh ne živo bitje. Nadzor nad njim ima tisti, ki v resnici upravlja z računalnikom – virus, trojanski konj, heker, sosed računalničar, v najboljšem primeru morda celo res formalni lastnik digitalnega potrdila ali računalnika. Volilec morda misli, da internetno izraža svojo neodvisno voljo, dejansko odločitev pa zanj opravlja tisti, ki upravlja z eno od kopij njegovega digitalnega potrdila. Tako smo udejanili volilno posredništvo, ki je na klasičnih volitvah hud greh, in posledično volilcu vzeli tudi njegovo volilno pravico in s tem temeljno človekovo pravico. Digitalne identitete volilcev tako v določenih krogih postanejo vroče iskano blago.

Drugačna, popolnoma neobvladljiva je tudi nova oblika volišča. V klasičnem sistemu imamo v Sloveniji okrog 4000 volilnih mest, ki jih s sokoljevimi očmi dosledno nadzorujejo zaupanja vredna soseda Marija, gospod doktor Jože in ostali spoštovani člani lokalne volilne komisije. Osebnost poznajo večino volilcev in zelo natančno nadzorujejo prazne volilne lističe in kulice, ki jih predajajo v roke volilcem. Njim gleda pod prste vojska zaupnikov list kandidatov. Pri i-volitvah pa je lahko volilno mesto prav vsak na Internet vezan računalnik, ne glede na to, v kako zelo zakotni internetni kavarni čepi in nabira digitalno zalego. Sistem i-volitev temelji na pravljični predpostavki, da bomo prav vsakemu računalniku popolnoma zaupali (za tak izum bi ves varnostni živelj avtorju večno hvalo pel) in da je primeren za legitimno volilno mesto. Velika odgovornost za varovanje i-volilnega mesta je tako pristala na plečih volilcev – naloga, ki je tudi za strokovnjake skoraj neizvedljiva.

Volilcu na i-volitvah tudi brutalno odvzamemo možnost, da sam poskrbi za anonimnost in transparentnost svojega glasu. Na klasičnih volitvah lahko pri glasovanju sam preveri svojo intimnost, sam obkroži svojo izbiro, sam prepogne volilni listič in ga vrže v množico drugih. S tem ga sam naredi enakega med enakimi, anonimnega. To je postopek, ki ga lahko razume in nadzoruje tudi kdo, ki ni superspecialist za računalniško varnost. Pri i-volitvah pa mora volilec najprej pravilno zinstalirati pravo volilno enoto, nato klikniti na pravo izbiro, nato upati, da se je tista magija s pravim digitalnim podpisom zgodila na pravi način, nato ta paket čudnih znakov (baje da nezlomljivo zašifriran) poslati na Internet, naj se pomeša z množico drugih anonimnih kupčkov digitalij. Tam na Internetu naj njegov glas še malo potuje naokrog po svetu in na koncu, upajmo, nespremenjen zadene tisti volilni strežnik, ki bo zagotovo znal ločiti bite identitete volilca od bitov njegove volje. Nato bo nekdo odnesel CD s počiščenimi glasovi v rumenem (ali morda roza?) ovoju do naslednjega superračunalnika, ki mu je nek programer nekako sprogramiral, kako naj šteje te glasove. V delo je vpleteno kup tehnikov in politikov, ki že vedo, kaj delajo. Ni je sosede Marije iz lokalne volilne komisije ali zaupnika liste kandidatov, ki bi znal razumeti, kaj se je dogajalo v tem zapletenem sistemu, še največji specialisti za informacijsko varnost bi s spoštovanjem zrlji v tako nalogo. Pravzaprav ni veliko stvari, ki bi jih i-volitve kaj dosti poenostavile, razen seveda možnosti hekanja. Zakaj ne bi torej prepustili, da se z njihovimi otroškimi boleznimi najprej pozabavajo večji in bogatejši narodi?

Recimo, da se nekako uspemo dogovoriti, koliko denarja naj namenimo za računalniško rešitev, ki bo imela vse možnosti, da spotakne na nos gospo Demokracijo, pomembno sestavino miru na Zemlji. Slaba polovica svetovalke davkarice Vide, kot bi naj stala rešitev v Estoniji, po kateri se zgledujemo, zveni kar nekako žaljivo skopuško, milijoni in milijoni evrov, potrebni za sistem, primerljivo varen trenutnemu papirnatemu, pa neskončno preveč. Ključne funkcije rešitve lahko zbanaliziramo na nivo malo bolj kompleksne e-ankete, a udejanjanje tveganja, da se nekdo poigra z volilnimi rezultati, četudi samo za kak procentek, lahko usodno in napačno spremeni našo prihodnost. Če se je v zibelki demokracije splačalo voliti, se je še veliko bolj na volitvah splačalo zmagati – in danes ni nič drugače.

Zagotovo se zaradi očitnih prednosti nekaj cekinčkov vseeno splača vreči v i-volitve. Štetje i-glasov lahko opravimo bistveno hitreje - namesto v nekaj urah morda v nekaj minutah. Dobimo možnost, da glasujemo s katerekoli internetne kavarne na svetu, o pravzaprav čemerkoli pomembnem na državnem nivoju. Več članov lokalnih volilnih komisij bo volilne nedelje lahko preživel doma. Bolj natančne volilne statistike bomo imeli. Ampak se splača za to, da bomo morda na nekem področju šele drugi na svetu, postaviti na razprodajo lastno demokracijo? Bomo potem še vedno sami odločali o sebi, vas, nas?

Stanka Šalamun, Sistem, nov 2007